

Михайло ОЛІЙНИК

15 лютого 2005р. відбулася виставка-презентація студії іконопису ім.о.Василя Глібкевича при Дрогобицькому добровільному товаристві захисту дітей – інвалідів “Надія”, директором і засновником якого є Ірина Семенівна Павлішак. Присутні священники, семінаристи, дрогобичани мали змогу оглянути експозицію ікон дітей та їхнього керівника семінарста Михайла Олійника, шестикурсника Олега Чупи та с. Катерини (Чалик). Гості познайомилися з юними іконописцями, дізналися про заснування і життя студії, основи іконопису та богослів'я ікони. Перед присутніми виступили п.Ірина Павлішак, о.Іван Гаваньо, бр .Михайло Олійник. В експозиції представлено сорок ікон Христа, Богородиці, святих, церковних свят. Роботи вражають своєю безпосередністю, дитячим талантом, живою гамою кольорів.

Відкриття виставки іконописної студії ім.о.Василя Глібкевича при Дрогобицькому добровільному товаристві захисту дітей-інвалідів є неординарною подією в житті Дрогобича не лише мистецького, але й подією в духовному, церковному житті міста, яке багате на духовно-мистецькі таланти і явища. Ця презентація має на меті познайомити дрогобичан, семінаристів з роботою студії іконопису, з людьми, які там працюють, наблизити нас до сакрального мистецтва, примусити зануритися у дивовижний світ іконопису.

Усе починається з коріння, яке надає імпульс, напрямок і силу. Є знаковим і те, що студія на початках іменувалася іменем о. Василя Глібкевича. Бо будь-які події, заснування, рухи, школи є так чи інакше пов'язані з особами, які якраз і надають цим явищам імпульс руху, розвитку, розквіту. Тому те, що студія носить ім'я о. Василя, мало і має велике значення. Це стосується напряму розвитку, духовної опіки. Колектив іконописців має патрона, який поза часом та простором перебуває між нами, його місія, як священника, — благословляти, освячувати, провадити — не закінчилася в його земному житті. Єрей Василь Глібкевич походив з династії духовенства, представниками якої були парохі церкви Воздвиження Чесного Хреста в Дрогобичі. Його родичі поновлювали святині, про що свідчать не лише ікони, а й записи (зберігся вирізьблений напис 1712р. перед головним входом до церкви.). Майбутній священник народився кін. XVII – поч. XVIII ст. Його творчість, дослідження якої проводив дослідник іконопису Левко Скоп, засвідчує, що з ростом його покликання до священнослужіння також удосконалювався його талант іконописця. Він був професійним іконописцем, пройшовши, очевидно, хорошу школу. Збереглися його ікони “Стрітеня” 1740 р.з неіснуючого нині вівтаря давньої церкви Святої Трійці в Дрогобичі (колекція музею “Дрогобиччина”), “Благовіщення” 1761р. із с. Тустановичів, “Свята Родина” сер. XVIII ст. (Музей історії м. Львів). Левко Скоп зазначає, що художній осередок, в якому проходив студії молодий Василь Глібкевич, однаково поважав як український іконопис, так і центрально-європейське прозахідне мистецтво. Закономірно, що, отримавши таку школу, о.Василь прагнув усе

своє життя аж до смерті у 1770 р. синтезувати в малярстві традиції нашого сакрального мистецтва з пануючими тоді стилями бароко і рококо. Зберігаючи власну манеру живопису, о.Василь Глібкевич зумів створити ікони, які стали якісним прикладом мистецтва українського бароко з яскравим підкресленням регіональних рис ("Сакральне мистецтво Бойківщини. Шості читання." – Дрогобич – 2003.). В іконах отця відчувається дух його молитовного життя і священничого служіння

Тому маючи такого духовного опікуна студія іконопису при товаристві "Надія" змогла почати своє життя і продовжувати розвиватися. Важливо знати свою історію, традицію, бо тільки на цьому можна будувати майбутнє. Зараз уже можна говорити про певні доробки, досягнення, результати такої роботи.

Ірина ПАВЛІШАК:

Виставка-презентація дитячих ікон студії іконопису ім. о. В. Глібкевича ДДТЗДІ "Надія", яку представив художній керівник брат Михайло Олійник, відбувається в Дрогобицькій Духовній Семінарії вперше. Звичайний день, проте святкового настрою не бракує. Вперше наші неповносправні діти відчули неспокій душі, бо глядачами і аналітиками їхнього дитячого таланту є брати та отці семінарії.

У Дрогобичі 25.квітня 1991 року заснувало свою роботу Дрогобицьке добровільне товариство захисту дітей-інвалідів "Надія". Це Центр реабілітації та соціального захисту дітей-інвалідів Дрогобицького регіону. На базі товариства "Надія" проводиться медична реабілітація, культурно-мистецька, спортивна, просвітницька і релігійно-естетична діяльність.

Але, напевно, з усіх починань "Надії" найбільш відома в Україні та за кордоном саме студія іконопису ім. о. Василя Глібкевича. Розпочала своє існування, чи право на лікування дитячих душ (цей метод називається арттерапія), наша студія ще з 1994 року. Імпульсом починань і створення її були: місцева журналістка Анізія Онищак та голова ДДТЗДІ "Надія" Ірина Павлішак. Першим "великим учителем" став львівський художник-реставратор, мистецтвознавець Левко Скоп.

Уже понад 10 років тут творяться чудеса - діти-інваліди пізнають інший духовний світ. Вони вже освоїли ази малювання, збагнули, що творення ікон - це факт Божої дійсності. Деякі їх роботи на сьогодні засвідчують творчий, інколи досить зрілий, погляд на сюжет, тему, колір. Хоча, ясна річ, це все ще-роботи дітей. Вони ж бо, майбутні іконописці, багато чим обділені, дехто з них серйозно хворий, та на мистецьких роботах це практично не відбивається.

Студія іконопису продовжує своє життя, завдячуючи спонсорам, меценатам, на кошти яких було закуплене малярське приладдя.

Минуло багато літ, часто і постійно змінювалось обличчя студії, діти відходять із рідної школи за віком, через хворобу, а в декого, можливо, просто пригасає вогник покликання. Дехто продовжує навчання в Духовній Академії у Львові, Києво-Могилянській Академії, в ліцеї Труша (Львів).

Дитячі ікони - це вікна у світ Божий. І дуже добре, що наставники "Надії" дуже делікатно, ненав'язливо спілкуються зі своїми підопічними. Тому й не дивно, що творять тут майбутні майстри пензля з радістю, натхненням. Викладачі, наставники, духівники передають дітям світло і теплоту свого серця, запалюють у знедолених душах свічку надії та доброти. Тут постійно панує якась дивна небесна атмосфера, де юні таланти, забуваючи про свої недуги, пишуть Бога, постійно спілкуючись з Ним, а ще просять в Нього

допомоги і милосердя, здоров'я та сили – і отримують їх. Молитва – це ніби сигнал, який засилають діти до неба, в космос і чекають відповіді від Бога. Деколи їм дуже легко малювати: за один день дехто може намалювати цілу ікону. Іншим разом — і за місяць нічого не вдається.

Ікони наших дітей ще не є мистецькою досконалістю, - це Господнє благословення на оздоровлення насамперед душі, а потім вже і тіла.

За роки існування школи малярства більше 200 дитячих робіт побачили світ за межами студії і Дрогобича, наші ікони побували в США (Лос-Анжелес, Філадельфія), Німеччині (виставки, присвячені Різдву Христовому в містах Вольфсбург, Брауншвайг, Люнебург, Гьотінген, Хетцфальт), Польщі, Італії (у Ватикані отримали Благословенство-грамоту Папи Римського Йоана Павла II), Франції, Швеції. Резонансними були повідомлення по телебаченню, у місцевій пресі. Враження німців від виставок були не менші, ніж враження дітей від Німеччини.

Напрацювання, доробок юних митців неодноразово був представлений на творчих виставках: у столичному Українському домі (2 рази.), Києво-Печерській Лаврі (2003 р.), Палаці Мистецтв та Культурно-мистецькому Центрі “Дзига”-(Львів), Червонограді, Трускавці, Дрогобичі, Комарно.

В багатьох церквах, костелах як

пам'ять про нас зберігаються дитячі твори.

У студійців на сьогодні чимало задумів-відродити українську ікону на склі, на шовку (в техніці батіку), на дереві, робота над іконостасами.

Михайло ОЛІЙНИК:

Символічно, що відкриваємо виставку і говоримо про ікону в свято Стрітеня. Це свято вводить нас в таємницю зустрічі людини з Богом, зустрічі осіб. Воно показує те, що стається при зустрічі людини з іконою - відбувається зустріч з особою Бога, святого. Людина прагне зустрітися і спілкуватися з Богом всім своїм єством. Цьому допомагає ікона. Вона є засобом богопізнання. Ікона стає видимим словом поруч із усним та співаним. В іконі малюнок перетворюється у присутність особи.

Явище іконопису не існує саме по собі як якийсь окреме мистецтво, а в контексті Літургії, в атмосфері храму, де ікона відіграє свою роль – літургійне згадування (анамнеза) і уприсутнення особи Бога, святих, подій Історії спасіння, що відбулися в часі але є поза часом і простором.

Тому святі образи є органічними у храмовому дійстві, Літургії, молитві, де відбувається синтез мистецтв. Молитва стається через слово, спів, зображення, світло, запах. Людина молиться цілим своїм єством, мовою, голосом, очами, вухами, рухами свого тіла. Тому поряд з іншими видами мистецтва надзвичайно великою є роль іконопису, розмалювання храму. Крім того, це є особливість, притаманна нашій культурі, церковній традиції, благочестю.

Характерним місцем для ікони є храм, але не лише у вузькому розумінні цього слова, як культова споруда. Таким храмом є також домашня церква. Життя християнина – це літургійне воспоминання, рух до Христа, єднання з Ним і в Ньому – з усіма людьми. Тому й поза храмом християнин продовжує Літургію. Відбувається, так би мовити, Літургія поза Літургією. З іншого боку – ікона як місце присутності божественного, місце зустрічі людини з Богом допомагає створити храм. Тому таким храмом буде й житлове помешкання, навчальний клас, навіть кабінет чиновника.

Підставою явища ікони є вочленення Христа. Це об'явлення Бога у повноті осмислювалося Церквою як подія для людства і всього творіння. Вочленення стається в людстві, творінні а також у творінні людських рук – іконі. Бог-Слово, яке стало можливим описати, стало також можливим живописати. Неописане по божій природі може бути описане по людській.

Слово “ікона” походить від грецького “eikon”, що означає зображення, образ, подоба. Історично найбільш тісний зв'язок ікони з Єгиптом, для древньої релігії якого характерна віра у воскресіння мертвих і майбутнє життя. Розписуючи мумію і саркофаг померлого, древні митці не зображали тіней.

Іншим родичем ікони був еліністичний портрет, призначений для встановлення на гробі померлого. Він, що зображав людину у молодому віці, все-таки говорив про смерть, про минуле молоде життя, що святкувало тріумф природи, який, однак, закінчився смертю. Християнська ікона, яка народилася на цих явищах, натомість показує тріумф життя вічного. Вона зображає Царство Боже, яке вже є, але ще не повністю змінило весь світ. Це є царство духа, де природні закони не є пануючими. Щоб підкреслити це, ікона не показує часом земного тяжіння, симетрії, співрозмірності величин земного світу, часових рамок (показує лише події, які відбулися в різний час, поруч одна одної), законів перспективи. Для підкреслення і висловлювання потрібного ікона використовує деформацію (гіперболізацію), символізм: збільшені розміри очей, чола, благословляючої руки, витягнуті постаті, своєрідна кольорова гама.

Для непідготовленої людини світ ікони є незрозумілим. Тому потрібно попрацювати духовно, щоб наблизитися до ікони, яка робить першою крок на зустріч вам.

Ікона є також пов'язана з богослов'єм, звідси впливає і її канон. Вона показує зображально християнські догмати, і, властиво, її символізм допомагає це зробити вдало.

Творення ікони має свої особливості: це є творення молитви з допомогою пензля і фарб. Ікона народжується через духовне життя, молитву і аскезу іконописця, тобто в богоспількуванні. Так іконописець стає богословом.

Творення ікони нагадує творення світу і людини. Іконописання способом і правилами малювання показує Історію Спасіння, шлях людини від образу до подоби, переображення, уподібнення до Христа. Іконопис зображає це рухом до світла. Недоліками сучасного іконописання є або безоглядне і сухе слідування закостенілим правилам, що дехто вважає непорушним канonom, або надто вільне трактування теми, образу, форми, що не узгоджується з богослів'ям, традицією Церкви, чи стає незрозумілим для глядача, двозначним.

Але поза тим і сучасність дарує нам оригінальні твори нових іконописців нашого часу, про що свідчать перші спроби в іконописному мистецтві наших юних талантів, що працюють в студії імені

о.Василя Глібкевича.

о. Іван ГАВАНЬО:

Початок іконописання міститься у святі Преображення. Досвід першого бачення ікони в Преображенні на горі Таворі виражає ап. Петро. Спершу вони у Христі побачили глибше, ніж просто портрет, звичайне обличчя. Євангеліє повідомляє, що вони побачили світло, світло як сонце, а одяг став як сніг. Їм, власне, було даровано побачити ікону Христа, справжній Його лик. І потім Петро так впродовж свого життя прагнув знов до того бачення, що відобразив це навіть у I-му посланні, де саме основою своєї проповіді вважає

Таворське Преображення. За переданням, він все життя ходив плачучи, зі сльозами, якими завинив, усвідомивши своє зречення Христа в момент суду над Ним. Це сльози туги за баченим, безнастанне стремління до справжнього лику. Це сльози росту, а не тільки покаяння, як жалю. У декого з вас, діти, ваше іконописання теж, як і у випадку з ап.Петром, мало б бути зі сльозами жалю за втраченим здоров'ям, за неможливістю реалізувати себе як інші у здоров'ї, засвідчує відсутність такого жалю. Насправді ж ви можете відчувати в своїй хворобі радість, сльози радості, доторкнувшись до глибинної реалізації себе, якої часто найздоровіші не можуть досягнути.

Видно, що ви не просто малюєте, а осмислюєте, вчитеся богоприсутності. Бо навіть цей образ бумеранга...Він дость таки сучасний і цікавий засіб інкультурації... Люди засилають в космос сигнал — і отримують відповідь. Безсумнівно, на сьогодні у світі існує багато обсерваторій, які безнастанно посилають сигнали в космос: а раптом там якийсь марсіанин відповість. Вже навіть дехто казав, що отримав сигнал. Дуже добрий образ, що ікона — це і без обсерваторії засилання сигналу в життя інше, в життя вище. В тому випадку людина обов'язково отримує відповідь.

Ще один такий досвід, який ви несете своєю творчістю, це досвід богоприсутності. Мені також сподобалось, як сказала пані Ірина, що дехто з дітей дуже чітко виражає цей досвід богоприсутності. Коли або за один день малює цілу ікону, або місяць нічого не може намалювати. В чому тут суть? Найглибший досвід богоприсутності – це досвід (можливо парадоксально) богооставленості. Не відчуваю присутності Бога, покинув мене. Згадаймо слова Христа на хресті: “Боже мій, Боже мій, чому ти мене покинув?”. А іконописання – це безнастанне прагнення вирватись із богооставленості, тобто відчуття, що я – сам по собі. Навіть найгеніальніший художник може нічого не намалювати, жодної ікони. Тільки цей бумеранг може дати імпульс намалювати ікону. Це прекрасний досвід...

Не забувайте, що ви царське священство, народ святий, який літургісає, і, як зауважує Михайло, безнастанно. І навіть дітей, і брата Михайла ми можемо назвати отцями, якщо вони вже зробили перші кроки розкриття отої внутрішньої ікони. Це означає, що вони народжують самі себе, а отже, мають право називатись отцями. Бо кого називаємо отцями? Тільки тих, за ап. Павлом, хто народжує іншого у вірі, в Євангелії. А писання ікони – це є народження іншого у вірі та Євангелії.

Цей прекрасний мистецький досвід ви нам, семінаристам, часто сухим, зафілософованим, таким заструктурованим, принесли, як живий подих безпосереднього дотику до Істини, тяги до Бога. За це Ми вам щиро вдячні.

Через присутність цих дітей – іконописців ми сьогодні доторкнулись до великого таїнства творення української культури. Це велике таїнство, велике дійство, і станьмо причетними до нього. Це справді культура, яку не витіснить попса чи комікси, яка не вмере, а житиме довго.

То ж зичимо опікунам та наставникам, усім, хто займається у школі іконопису, хто веде та навчає, хто вчиться від імені всіх братів-семінаристів Божої опіки і благословення та натхнення на многії і благії літа.

М. Олійник. Дитяча ікона // Слово №2 (23) (2005) с. 37-39